

Op pad in de Verdrongen Zwarte Polder

Dynamisch evenwicht tussen dijk en duin

Het is op een avond na een tropische augustusdag. Langs de dijkvoet in West-Zeeuws-Vlaanderen wemelt het van de badgasten die terugkomen van het strand. Op de parkeerplaats bij de frituur 't Gemaal verzamelt zich een groep mensen van diverse pluimage voor een excursie in de Verdrongen Zwarte Polder. Een grijs geworden omaatje; stellen met jonge kinderen, een paar tieners. Toeristen uit Limburg, een familie Duitsers, een jong stel uit de Randstad en een enkele Zeeuws-Vlaming. Als de groep is aangegroeid tot ruim 20 personen besluit excursieleider Awie de Zwart van start te gaan. Net voordat we de dijk oplopen komt nog iemand uit de buurt haastig aanfietsen om zich nog bij de groep aan te sluiten.

Eerst even afrekenen. Dat zijn maar een paar deelnemers. Een aantal gasten haalt een donateursbewijs tevoorschijn. Tweederde van de groep heeft een kaartje van Rekreatiecentrum De Pannenschuur. Ook die mogen gratis mee. Het gebied is door De Pannenschuur geadopteerd; dat wil zeggen dat de recreatie-onderneming meebetaalt aan het beheer en de instandhouding van het gebied. In ruil daarvoor mogen de campinggasten gratis mee op de wekelijkse excursies, en daar wordt kennelijk grif gebruik van gemaakt.

Awie vertelt eerst kort de geschiedenis van het gebied. Nadat de Zwarte Polder in 1802 overstroomde werden binnen enkele decennia gedeelten van het verloren land opnieuw bedijkt. Het grootste deel is echter blijvend

prijgegeven aan de zee en daar heeft zich het huidige slufteergebied ontwikkeld. De zee heeft overigens de laatste decennia sterk aan invloed ingeboet in het gebied. Het is maar sporadisch dat het gebied tijdens storm en springvloed nog eens onderloopt. Een rij brandnetels aan de dijkvoet geeft aan hoever het water in dat geval komt. Met het water worden tal van dode plantenresten en wieren meegevoerd en dat grove organisch materiaal vormt een prima substraat voor een stikstofminnende plant als de brandnetel.

Puntzak

Op het schor worden uitvoerig de zoutplanten bekeken. De bloeiende lamsoor, de zeekraal met zijn cactusachtige bouw en het met -uit het zee-water afkomstige- zoutkristallen overdekte Engels slijkgras. Awie is beheersmedewerker van Het Zeeuwse Landschap en die achtergrond is op de excursie duidelijk te merken. Steeds weer wordt stilgestaan bij het hoe en waarom van bepaalde maatregelen. Qua beheer valt het schor van de Zwarte Polder uiteen in drie gedeelten. Een klein deel wordt jaarlijks gemaaid, bij een ander deel wordt "een niets doen beheer uitgevoerd". Awie zegt het met zo'n vanzelfsprekendheid dat het tegenstrijdige in die term bijna niemand opvalt. Een enkeling grinnikt verstoel. Het grootste gedeelte van de slufteer wordt door schapen begrast. "Veel beter dan mechanische begrazing met de maaimachine" legt Awie uit. De schapen zijn heel selectief in hun

voedselkeuze. Het kweldergras wordt overal gemillimeterd, terwijl een omringend veld met strandkweek niet aangeraakt wordt. "Hooguit reserve voor barre tijden", meent Awie. De selectieve voedselkeuze van de schapen draagt niet weinig bij tot de grote variatie in plantengroei. We vinden bijvoorbeeld massa's duizendguldenkruid. Dit zeldzame plantje wordt door de schapen gemeden vanwege de bittere smaak, maar het malse gras eromheen wordt wel weggegrast, zodat het plantje alle ruimte heeft om uit te groeien en zaden voor nieuwe exemplaren te vormen. De schapenbegrazing heeft zo zijn specifieke problemen. Eerst werd het schor begrast met Texelaars, een vleesras met een brede vlakke rug. In het oneffen terrein kwamen de schapen nogal eens op hun rug te liggen, en als er dan niet snel hulp opdaagt sterft het schaap aan inwendige bloedingen. Daarom is er nu overgeschakeld op Drentse heideschapen. "Voor de slager een beest van niks, maar voor het beheer van dit gebied bij uitstek geschikt. De rug vormt als het ware een puntzak, en een beest wat omvalt rolt al snel opzij en komt dan zelfstandig weer op de been".

Tweede generatiekeutels

We passeren een klaphekje in het raster en komen dan in een onbegraasd gedeelte. Alhoewel, wat heet onbegraasd. Een deelnemer meent een massa schapenkeutels te ontdekken, maar volgens onze gids zijn het konijnkeutels. "Kun je nagaan hoe weinig ik er van weet", zegt de joviale Brabander die op de keutels attendeerde. Nu we toch aan het keutels bekijken zijn geeft Awie meteen een lesje konijnbegrazing ten beste. Nog sterker dan de schapen gaan de konijnen selectief te werk. Het lijkt erop dat de grassoort geeneens de hoofdrol speelt, want het rood zwenkgras wat op de ene plek heel kort afgevreten is, staat eventjes verder een paar decimeter hoog. Het heeft te maken met de smaak van de plant. Om zich tegen begrazing te

beschermen kan een plant bitterstoffen en andere onsmakelijke bestanddelen produceren. Daarvoor moet de plant echter wel een beroep doen op de voedselreserve in het wortelstelsel. Konijnen hebben de strategie ontwikkeld om reserves van de planten uit te putten door voortdurend op dezelfde plek te grazen. Overigens zijn het geen bijster efficiënte eters. Van het gras wat opgegeten wordt zit de hoofdmoot van de voedingsstoffen nog in de keutels die het lichaam weer verlaten. Konijnen hebben dan ook de onhebbelijkheid om hun eigen keutels nog eens te consumeren. Het geoefende oog herkent deze "tweede generatiekeutels". Een paar kinderen kijken griezelen of ze verschillende keutels kunnen ontdekken.

Vogels

Augustus is voor de vogels een stille tijd. Awie vertelt enthousiast over de vele broedvogels die in de doornstruwelen nestelen. Dankzij de doorns van duindoorn, bramen, rozen en andere struiken vormen de struwelen een ondoordringbare burcht; ook voor de verwilderde katten die nu en dan in het gebied rondstruinen. Terwijl Awie de vogelrijkdom beschrijft, passeert als om het verhaal kracht bij te zetten een groep kwetterende kneutjes en uit een oude meidoorn klinkt de luidruchtige staccatozang van een winterkoning. De broedtijd mag dan voorbij zijn de meeste broedvogels laten zich toch af en toe nog even zien of horen. Maar ook voor trekvogels zijn de struwelen belangrijk. Vanaf juli tot heel diep in het najaar zijn er volop bessen, bramen en rozebottels, die een welgevulde provisiekast vormen voor allerlei trekvogels. Laat in het najaar gaan de duindoornbessen gisten en dan wil het nog wel eens voorkomen dat de kramsvogels zo dronken als een toeter worden van de alcohol die daarbij vrijkomt. Levensgevaarlijk voor die beesten, want een sperwer of andere roofvogel die dat in de gaten krijgt kiest zijn vaste zitpost vlak bij zo'n struik met gistende

bessen, en weet de vadsige vogels moeiteloos te verschalken.

In de Verdrongen Zwarte Polder verandert veel. De zee-invalde neemt af; de plantengroei verandert en ook de vogelwereld verandert mee. Om de grote natuurwaarde te behouden is een actief en alert beheer noodzakelijk. Niet dat je de processen in zo'n dynamisch gebied als beheerder kunt sturen, maar je moet er wel op inspelen. Al ruim twintig jaar is Het Zeeuwse Landschap daar actief mee bezig. Eén van de eerste maatregelen die genomen werden nadat het gebied in beheer kwam was het plaatsen van paadjes vormde een voortdurende bron van verstoring voor de broedvogels en veel waardevolle plantengroei werd domweg platgelopen. Aanvankelijk stuitte de afsluiting van delen van het gebied op een vloedgolf van protest. Recreanten voelden

Zeekraal.

zich in hun mogelijkheden beperkt en veel badgasten hadden weinig zin om de nieuw aangelegde plankierroute naar het strand te volgen. Maar dat is inmiddels drastisch veranderd. Iedereen is volkomen aan de situatie gewend en het gebied heeft een ongestoorde ontwikkeling doorgemaakt waardoor de beleefingswaarde sterk is toegenomen. De wekelijkse excursies in de zomermaanden zijn bij de recreanten zeer in trek en veel van hen zijn bijzonder gesteld op het rijk ontwikkelde slufteerlandschap.

Jong en oud doen mee met de wekelijkse excursies.

Massaal bloeiend Jacobskruid in de Verdrongen Zwarte Polder.